Stolpersteine (ca. 2 - 3 lesuren)

Thematisch ontwerp

De leerlingen behandelen Stolpersteine als voorbeeld van een decentrale vorm van herdenken, waarover controversiële meningen bestaan. Na een korte inleiding tot het onderwerp gaan de leerlingen aan de slag met kranten- of nieuwsartikelen die deze verschillende meningen weerspiegelen. De leerlingen moeten zowel deze verschillende meningen onderling vergelijken alsook de situatie in Nederland en Duitsland.

Hier zijn zowel Nederlandse als Duitse artikelen geselecteerd. Indien de artikelen in beide talen moeten worden gelezen, is taalvaardigheid vereist. Verder zijn alle artikelen vertaald zodat een vergelijk van de meningen in beide landen ook zonder kennis van de andere taal mogelijk is.

De leerlingen...

- kennen het project Stolpersteine als voorbeeld van een vorm van herdenking.
- kunnen herdenkingsvormen of manieren van herdenking deconstrueren aan de hand van het voorbeeld van de Stolpersteine.
- beschrijven argumenten voor en tegen het Stolpersteine-project.
- evalueren het project Stolpersteine.

1. **Voorbereiding**
   Geen

2. **Introductie**

   Leerdoelen:

   - De leerlingen kennen het project Stolpersteine als voorbeeld van een vorm van herdenking.

   Instructie docent:

   De docent vraagt de leerlingen naar gedenktekens die ze kennen.

Opmerking: Indien alleen bekende gedenktekens zoals het Holocaustmonument in Berlijn worden genoemd, kan de docent vragen welke voorbeelden van decentrale gedenktekens er bestaan die veel mensen in hun dagelijks leven tegenkomen (decentraal = gedenkteken dat over veel verschillende plaatsen verspreid is en zich niet slechts op één punt bevindt). Als de

leerlingen de Stolpersteine al hebben genoemd als gedenkteken, is deze vraag natuurlijk niet van toepassing.
De docent kan vervolgens kort en bondig de belangrijkste gegevens over de Stolpersteine weergeven, zodat elke leerling er dezelfde kennis over heeft.

De docent vindt hier een kort overzicht met informatie over het project Stolpersteine.

Als overgang tussen de introductiefase en de werk- en leerfase kan de docent tussendoor kort naar de mening van de leerlingen over de Stolpersteine vragen ("Wat vinden jullie van het idee?").

3. Werk- en leerfase

Opdracht 1

Leerdoelen:

De leerlingen...

- kunnen herdenkingsvormen of manieren van herdenking deconstrueren aan de hand van het voorbeeld van de Stolpersteine.
- beschrijven argumenten voor en tegen het Stolpersteine-project.
- evalueren het project Stolpersteine.

Uitvoering:
Hieronder staan een aantal Duitse en Nederlandse krantenartikelen en nieuwsartikelen over Stolpersteine. De leerlingen lezen een Duitse en Nederlandse tekst en maken er opdrachten over. De docent kan zelf beslissen of de leerlingen minder of meer teksten moeten lezen. De docent kan eveneens beslissen of alleen fragmenten uit of uittreksels van de teksten gelezen moeten worden, aangezien sommige vrij omvangrijk zijn. Als de leerlingen verschillende artikelen lezen, kunnen ze hun resultaten vervolgens in kleine groepen of met z'n tweeën aan elkaar presenteren.

Hieronder staan voorbeelden van tekst die voor deze opdracht kunnen worden gebruikt. Sommige teksten zijn erg lang, waardoor het zinvol is om teksten of passages uit teksten vooraf te selecteren.

- Deutschlandfunk Kultur: *Erinnerungskultur: Stolpersteine zum Gedenken an NS-Opfer*. https://www.deutschlandfunk.de/erinnerungskultur-stolpersteine-zum-gedenken-an-ns-opfer-100.html

- Deutschlandfunk Kultur: *Stolpersteine: Steine des Anstosses*. https://www.deutschlandfunkkultur.de/stolpersteine-steine-des-anstosses-100.html

- Deutschlandfunk Kultur: *Holocaust-Gedenken: Stolpersteinverbot spaltet München*. https://www.deutschlandfunkkultur.de/holocaust-gedenken-stolperstein-verbot-spaltet-muenchen-100.html
- NDR: *Wie Stolpersteine an Ns-Opfer erinnern*. https://www.ndr.de/geschichte/Wie-die-Stolpersteine-an-NS-Opfer-erinnern,stolpersteine123.html
- Tubantia: *Niet iedereen is blij met stolpersteine voor de deur*. https://www.tubantia.nl/borne/niet-iedereen-is-blij-met-stolpersteine-voor-de-deur~a3a48dd1/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
- Goethe Instituut Nederland: *Glans in het asfalt: herinneringscultuur op straat. 10 feiten over stolpersteine*. https://www.goethe.de/ins/nl/nl/kul/kue/22217305/22263584.html
- VPRO Gids: *Een mens is pas vergeten als zijn naam is vergeten. VPRO Gids Zomerspeciaal: Struikelstenen*. https://www.vprogids.nl/extra/specials/2020/zomerspecials/struikelstenen.html
- De Gelderlander: *Conflict over stolpersteine in Arnhem over Joodse gedeporteerden*. https://www.gelderlander.nl/default/conflict-over-stolpersteine-in-arnhem-voor-joodse-gedeporteerden~a117aaa8/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
- Nieuw Israëlitisch Weekblad: *Stenen des aanstoots*. https://niw.nl/stenen-des-aanstoots-555/

Opdracht

Lees de teksten die aan jullie zijn toegewezen en beantwoord de volgende vragen:

a) Beschrijf hoe en in welke vorm het project Stolpersteine is bedoeld.

b) Bespreek welke critici en voorstanders van het project Stolpersteine in de tekst worden genoemd en welke argumenten elke partij geeft.

c) Evalueer deze verschillende meningen over de Stolpersteine en mogelijke aanpassingen of veranderingen in de manier waarop het project wordt uitgevoerd.

Maak voldoende aantekeningen of noteer de belangrijkste punten om je verkregen antwoorden uit de tekst aan je klasgenoten te kunnen presenteren.

Opdracht 2

Als alternatief voor opdracht 1 kan een tekst over Stolpersteine worden gekozen waarin zowel argumenten voor en tegen worden genoemd. Een voorbeeld hiervan kan de tekst "Deutschlandfunk Kultur: *Holocaust-Gedenken: Stolpersteinverbot spaltet München* (zie hierboven)“ worden genoemd. De tekst wordt in stukken verdeeld zodat men een groep van de klas alleen de fragmenten met pro-argumenten kan geven en de andere groepen van de klas de tegenargumenten. Vervolgens dient er een discussie te worden gevoerd (paneldiscussie of discussie met z'n tweeën) waarin leerlingen hun respectieve mening beargumenteren.

Opgelet: Voor deze opdracht is geen opdracht voor de leerlingen geformuleerd.

4. Reflectie

De docent kan hier het einde van de les initiëren en controleren of de leerdoelen zijn behaald. Hier kan

- de mening van de leerlingen over de Stolpersteine weer worden opgepakt. Is deze veranderd na het afronden van de werk- en leerfase of hebben zij dezelfde mening als voorheen?